

Ένα όνειρο που έβησε άδοξα

Β΄ ΜΕΡΟΣ

ΤΟΥ Αντιναυάρχου (ε.α.) Ξενοφώντος Μαυρογιάννη ΠΝ

Δύο μήνες με το όνειρο της απελευθέρωσης

Με τη Ρόδο στα χέρια των Γερμανών, από τη 10η Σεπτεμβρίου –μεθεπομένη της ανακωχής– ο στρατηγός Ουίλσον αποφασίζει να καταλάβει τα νησιά Λέρο, Κω (διέθετε αεροδρόμιο) και Σάμο για αντιπερισπασμό, αλλά και για αποκοπή των συγκοινωνιών των Γερμανών μεταξύ Κρήτης και Ρόδου, κατά τρόπο όμως αφελή που όπως ήταν επόμενο είχε επώδυνα για τους Συμμάχους αποτελέσματα.

Ας παρακολουθήσουμε την πρώτη φάση των γεγονότων περιληπτικά, σύμφωνα με την αφήγηση του εφέδρου υποναυάρχου Αλεξ. Λεβίδη, παλαιού μέλους της Μεγάλης Επιτροπής του Δωδεκανησιακού Αγώνα, ο οποίος τότε με το βαθμό του πλοίαρχου υπηρετούσε ως αρχηγός τους Ελληνικού Κέντρου Πληροφοριών στην Τουρκία, συνεργαζόμενος στο Βρετανικό Προξενείο Σμύρνης με Βρετανούς αξιωματικούς των μυστικών υπηρεσιών («Ναυτική Ελλάς» τεύχη 215-218 του 1951).

Το βράδυ της 9ης Σεπτεμβρίου ο Λεβίδης με δυο συναδέλφους του της Βρετανικής Μυστικής Υπηρεσίας, θερμούς φιλέλληνες και με ευρεία αντίληψη, τον αντισυνταγματάρχη Δαυίδ Πόσον, αρχηγό της Υπηρεσίας Μυστικού Πολέμου στη Σμύρνη, και τον ταγματάρχη Μιχαήλ Πάρις, αρχηγό της Υπηρεσίας Διαφυγών Σμύρνης που διηύθυνε τις διαφυγές από την Ελλάδα, κινούνται δραστήρια, για να επιταχύνουν την κατάληψη από τους Συμμάχους νησιών της Δωδεκανήσου με τη βοήθεια και των τοπικών αντάρτικων ομάδων, πριν προφθάσουν να τα καταλάβουν οι Γερμανοί. Στέλνουν αναφορά στο Βρετανικό Στρατηγείο τονίζοντας ότι βάσει πληροφοριών από τη Σάμο η ιταλική φρουρά είναι

ώριμη να συνθηκολογήσει. Το Στρατηγείο το επόμενο πρωί δίνει εντολή να σταλεί στη Σάμο τριμελής επιτροπή αξιωματικών με πομπό ασυρμάτου, η οποία ερχόμενη σε επαφή με τους Έλληνες αντάρτες του νησιού να μεταδώσει σχετικές πληροφορίες. Στο αίτημα του Λεβίδη να περιληφθεί και ο ίδιος στην αποστολή, οι Βρετανοί αρχικά αρνούνται, διότι φοβούνταν ότι η παρουσία Έλληνα αξιωματικού θα κινούσε υποψίες και την αντιζηλία των Ιταλών, και θα δυσχέραινε τις διαπραγματεύσεις. Η επιμονή του τελικά υπερίσχυσε και το Στρατηγείο δέχεται τη συμμετοχή του με επικεφαλής, όμως, της επιτροπής τον αντισυνταγματάρχη Πόσον. Ο πλοίαρχος Λεβίδης, παρόλο ότι είναι κατά βαθμό ανώτερος, δέχεται τη ρύθμιση αυτή, διότι πίστευε ότι τα νησιά της Δωδεκανήσου έπρεπε να απελευθερωθούν από Έλληνες και Συμμάχους χωρίς την συμμετοχή των Τούρκων, οι οποίοι διαπραγματεύονταν ήδη με τους Συμμάχους την αποστολή στρατιωτικών δυνάμεων για την κατάληψή τους. Θα ήταν απαράδεκτο να απελευθερωθεί η πρώτη γωνιά του ελληνικού εδάφους χωρίς τη συμμετοχή μαχητού από τις ελληνικές πολεμικές δυνάμεις.

Το ίδιο βράδυ της 10ης Σεπτεμβρίου, ώρα 23:00, αναχωρούν από τον όρμο της Αγριλιάς με το καΐκι του Σαμιώτη καπετάν Μίλτου, η τριμελής επιτροπή, ο ανθυπολοχαγός Χάρι Γόγκα, βοηθός του Πόσον, Έλληνας στην καταγωγή, ένας Βρετανός ραδιοτηλεγραφετής και δυο Έλληνες πλήρωμα. Στις 04:00 της επομένης αράζουν στον ερημικό και βραχώδη ορμίσκο της Πλάκας, στη Ν.Δ. ακτή της Σάμου, και αμέσως αποκτούν επαφή με τους αντάρτες του νησιού, στους οποίους συνιστούν να παραμείνουν ήσυχοι για να διαπραγματευθούν με τον στρατιωτικό διοικητή της

Σάμου, στρατηγό Σολνταρέλι. Στη συνέχεια ζητούν με σήμα την έγκριση του Στρατηγείου να μεταβούν στο Βαθύ και να ζητήσουν από το στρατιωτικό διοικητή την παράδοση του νησιού. Μέχρι να ληφθεί η απάντηση μεθρομούν το ίδιο απόγευμα στην Πούντα, κοντά στο Μαραθόκαμπο, για να βρίσκονται πλησιέστερα στο Βαθύ.

Αργά τη νύχτα φθάνει η απάντηση, σύμφωνα με την οποία έπρεπε να παραμείνουν κρυμμένοι, για να μη γίνουν αντιληπτοί από τους Ιταλούς, αναμένοντας την εξέλιξη της κατάστασης. Πλήρης απογοήτευση κατέλαβε όλους. Τότε ο πλοίαρχος Λεβίδης, για να εκβιάσει την ποθητή λύση, το πρωί της 12ης στέλνει ένα παραπλανητικό σήμα στο Στρατηγείο ότι θα ταχθεί επικεφαλής των ανταρτών της Σάμου, τους οποίους δεν μπορεί να συγκρατήσει, και θα ζητήσει εκ μέρους της ελληνικής κυβέρνησης την παράδοση του νησιού. Η πρόταση του Έλληνα πλοίαρχου δεν άρεσε καθόλου στους Βρετανούς, διότι πολιτικοί λόγοι τότε επέβαλαν την αποφυγή απελευθέρωσης των νησιών μόνο από ελληνικές δυνάμεις.

Το απόγευμα της ίδιας ημέρας λαμβάνουν σήμα που τους καθόριζε να αποτελέσουν διασυμμαχική επιτροπή ανακωχής των νησιών του Αιγαίου υπό τον αντισυνταγματάρχη Πόσον και να καταπλεύσουν με το πλοιάριό τους στο Βαθύ με επηρμένη τη βρετανική πολεμική σημαία ζητώντας από τον στρατηγό Σολνταρέλι την παράδοση του νησιού.

Χωρίς χρονοτριβή φθάνουν στο Βαθύ και στις 9 το βράδυ της 12ης Σεπτεμβρίου ο Ιταλός Στρατηγός έχει όχι μόνο παραδοθεί, αλλά και αναλάβει την υποχρέωση μέχρις αφίξεως των συμμαχικών ενισχύσεων να προασπίσει το νησί εναντίον τυχόν γερμανικής επιδρομής.

Ο Ουίνστον Τσώρτσιλ. Από το βιβλίο 52 μέρες 1943

Ο Ιταλός ναύαρχος Μασκέρπα, διοικητής της Λέρου. Από το βιβλίο 52 μέρες 1943

Ο Γερμανός υποστράτηγος Μόλερ της 22ης Μεραρχίας Πεζικού. Από το βιβλίο 52 μέρες 1943

Για τη Λέρο, η οποία βρισκόταν υπό ιταλική ναυτική διοίκηση, οι αξιωματικοί της επιτροπής ζητούν από τον Στρατηγό να τους διαθέσει τορπιλάκατο, για να τους μεταφέρει στη Λέρο προς εξακρίβωση των διαθέσεων της φρουράς.

Στη 01.00 της 13ης η επιτροπή καταπλέει στην οχυρωμένη ναυτική βάση της Λέρου –χωρίς διαταγή τη φορά αυτή από το Στρατηγείο– μαζί με τον επιτελάρχη Γκαουντιόζο. Ο αγουροξυπημένος επιτελάρχης της Λέρου –ο διοικητής έλειπε στη Ρόδο– τους υποδέχεται με ψυχρότητα και συγκαλεί αμέσως σύσκεψη αξιωματικών μαζί με τον Γκαουντιόζο, για να εξετάσουν την κατάσταση. Οι ώρες περνούν με αγωνία, χωρίς να δίνεται καμία απάντηση. Κατά τις 7 το πρωί προσγειώνεται ιταλικό υδροπλάνο και η επιτροπή βλέπει από το παράθυρο να αποβιβάζεται ένας Ιταλός σμήναρχος, ο οποίος μεταβαίνει στην αίθουσα συσκέψεως. Όπως μαθεύτηκε μετά, οι επιτελείς της Λέρου είχαν καταλήξει στην απόφαση να παραμείνουν πιστοί στους Γερμανούς παρά τη συνηγορία του Γκαουντιόζο. Όταν, όμως, ο σμήναρχος τους είπε ότι συμμαχικές ναυτικές δυνάμεις έχουν αποβιβαστεί στο Καστελλόριζο και ετοιμάζουν απόβαση στη Ρόδο, δέχονται την προσχώρηση της Λέρου στους Συμμάχους με τους ίδιους όρους που είχε προσχωρήσει και η Σάμος.

Μετά την αίσια αυτή έκβαση η επιτροπή επιστρέφει το μεσημέρι της

13ης στο Βαθύ και στις 14.00 –δηλαδή σε λιγότερο από 24 ώρες αφότου το Στρατηγείο έδωσε εντολή για κατάληψη μόνο της Σάμου– είχε την ανώριμη ικανοποίηση να τηλεγραφήσει στο Στρατηγείο ότι η Λέρος, η Σάμος και οι υπαγόμενες υπ' αυτήν φρουρές της Πάτμου, των Φούρνων, της Λεβίδας, της Κω και της Αστυπάλαιας με τα αεροδρόμια τους, της Σύμης και της Ικαρίας, είχαν προσχωρήσει στους Συμμάχους και είχαν αναλάβει την υποχρέωση να προασπίσουν τα νησιά εναντίον ενδεχόμενης γερμανικής επιδρομής.

Κατόπιν τούτου από το Στρατηγείο διορίζονται στρατιωτικός μεν διοικητής ο Βρετανός υποστράτηγος Άρνολντ, ο δε πλοίαρχος Λεβίδης εκπρόσωπος του βασιλιά των Ελλήνων. Ουσιαστική εν τούτοις συμμαχική κατάληψη δεν είχε συντελεστεί, διότι στρατιωτικές ενισχύσεις δεν είχαν φθάσει στα νησιά. Η κατάσταση βασιζόταν στις αμφίβολες και ασταθείς δηλώσεις των Ιταλών ότι θα συμπολεμούσαν μετά τη συνθηκολόγηση με τους Συμμάχους.

Την επομένη, 14 Σεπτεμβρίου, η επιτροπή οργανώνει την άμυνα της Σάμου, τη 15η αφικνείται ο Άρνολντ και τη 16η βρετανικό αντιτορπιλικό αποβιβάζει στο Βαθύ τον στρατηγό Άντερσον με 50 Βρετανούς στρατιώτες. Η επιτροπή εξηγεί στον στρατηγό ότι θεωρεί εντελώς απαραίτητη την άμεση ενίσχυση της Σάμου με στρατεύματα και του αεροδρομίου

της Κω με σμήνος καταδιωκτικών, ενώ παράλληλα συνεχίζει τις επιθεωρήσεις στο νησί οργανώνοντας τους αντάρτες, οι οποίοι δεν είχαν καμία εμπιστοσύνη στην άμυνα των Ιταλών.

Το πρωί της 18ης Σεπτεμβρίου ο στρατηγός Σολνταρέλι καλεί την επιτροπή, για να παραπονεθεί ότι αντάρτες της Ικαρίας εξακολουθούν να παρενοχλούν την ιταλική φρουρά. Η επιτροπή αναχωρεί αμέσως για την Ικαρία με την ίδια τορπιλάκατο που είχαν μεταβεί στη Λέρο μαζί με τον Ιταλό ταξίαρχο Πιερόλα, φανατικό φασίστα. Οι αντάρτες υπόσχονται ότι θα συμμορφωθούν στις υποδείξεις της επιτροπής, η οποία το ίδιο βράδυ αναχωρεί από Άγιο Κήρυκο για Σάμο. Φθάνοντας στο στενό μεταξύ Σάμου και Φούρνων ξαφνικά σταματούν οι μηχανές της τορπιλακάτου, αλλά ο κυβερνήτης τους καθησυχάζει ότι η μικρή βλάβη θα αποκατασταθεί γρήγορα. Αιφνιδιαστικά, ο κυβερνήτης, ο πηδαιούχος και τρεις ναύτες βγάζουν τα περίστροφα και αρχίζουν να πυροβολούν τους τρεις αξιωματικούς της επιτροπής. Ο ταγματάρχης Πάρις σωριάζεται πληγωμένος στο κατάστρωμα, ενώ άλλοι οκτώ οπλισμένοι μελανοχίτωνες που φαίνεται ότι είχαν επιβεί κρυφά στην Ικαρία ανεβαίνουν απαραίτητοι μέσα στο σκοτάδι από το μηχανοστάσιο και τους αφοπλίζουν. Το πλήρωμα της ιταλικής τορπιλακάτου πληροφορούμενο από τον ασύρματο την απελευθέρωση του Μουσολίνι υπό των Γερμανών από το Γκραν

Σάσσο και την παρότρυνσή του για συνέχιση του αγώνα, προέβη σ' αυτή την ενέργεια. Η τορπιλάκατος αμέσως κατευθύνεται στη Σύρο, όπου στις 3 το βράδυ τούς παραδίδει στους Γερμανούς, οι οποίοι τους κακοποίησαν κατά ελεεινό τρόπο. Στη συνέχεια μεταφέρονται στην Αθήνα, και ύστερα από πολλές ανακρίσεις και κακουχίες στα στρατόπεδα αιχμαλώτων του Άιχστατ, τον δε πλοίαρχο Λεβίδη στο ναυτικό στρατόπεδο του Μάρλαγκ, κοντά στη Βρέμη, από όπου απελευθερώθηκαν μετά τον πόλεμο.

Εν τω μεταξύ, από τις πρώτες ημέρες των ενεργειών της επιτροπής στα Δωδεκάνησα, το Στρατηγείο αρχίζει να στέλνει με κάθε λογής πρόχειρα μέσα και με αντιτορπιλικά (όπως περιγράψαμε προηγουμένως) βρετανικά και ελληνικά στρατιωτικά τμήματα, πυρομαχικά και εφόδια στα διάφορα νησιά.

Τη νύχτα της 15ης/16η Σεπτεμβρίου αποβιβάζεται στη Λέρο, παράλληλα με τη Σάμο, το πρώτο τμήμα Βρετανών στρατιωτών, για να ακολουθήσουν άλλοι 400 τη 17η, και την 20ή, ο κύριος όγκος των δυνάμεων με το επιτελείο και τον ταξίαρχο Μπριτόριους. Την 22α φθάνουν άλλοι 1.000 Βρετανοί.

Οι Γερμανοί αντιδρούν αμέσως και από τη 18η Σεπτεμβρίου αρχίζουν τους βομβαρδισμούς ρίχνοντας το βάρος στη Λέρο, που αποτελεί μεγάλη ναυτική βάση με δύναμη 8.000 ανδρών εκ των οποίων οι 6.000 είναι ναυτικοί. Έχει διάσπαρτες πυροβολαρχίες σε όλα τα υψώματα μέσα στα σκαμμένα βουνά που φθάνουν τις 156 μαζί με τα πυροβόλα / μυδραλιοβόλα, γιγάντιους προβολείς, οι ακτές στο Λακκί και στο Παρθένη διαθέτουν προστατευτικά ανθυποβρυχιακά δίκτυα και κατά τορπιλών, υπάρχουν αποθήκες εφοδίων με αποθέματα για ένα χρόνο, πυρομαχικά σε μεγάλους αριθμούς, υγειονομικές υπηρεσίες με τρία νοσοκομεία, εκ των οποίων το ένα μέσα σε σκαμμένο βουνό για προστασία.

Επίσης, διαθέτει μια ομάδα υποβρυχίων και σταθμό εξυπηρέτησής τους, σμήνος αεροσκαφών, μια μοίρα αντιτορπιλικών, ομάδες τορπιλακάτων, ναρκαλιευτικών και ανθυποβρυχιακών σκαφών. Είναι εξοπλισμένη σαν αστακός! Λογικό είναι οι Γερμανοί να θέλουν να την καταλάβουν. Με άμεση παρέμβαση του ίδιου του Χίτλερ ορ-

Κατεστραμμένο πυροβόλο των 152 χλστ. σε ύψωμα της Λέρου. Από το βιβλίο 52 μέρες 1943

Δραπέτευση με βάρκα Ιρλαδών στρατιωτών μετά τη μάχη της Λέρου. Από το βιβλίο 52 μέρες 1943

γανώνουν την επιχείρηση με την κωδική ονομασία «Leopard», που αργότερα αλλάζει σε «Taifun». Η πτώση της Λέρου θα επιφέρει την πτώση και των άλλων νησιών της Δωδεκανήσου, πιστεύουν οι Γερμανοί.

Από την 26η Σεπτεμβρίου αρχίζουν συστηματικότερα οι αεροπορικές επιθέσεις κατά των αεροναυτικών εγκαταστάσεων, όπου βυθίζονται τα αντιτορπιλικά Βασ. Όλγα και Interpid και συνεχίζονται μέχρι την 1η Οκτωβρίου με τη βύθιση και του ιταλικού αντιτορπιλικού Euro.

Την 3η Οκτωβρίου Γερμανοί αλεξιπτωτιστές πέφτουν στην Κω και καταλαμβάνουν το αεροδρόμιο, και την 8η Οκτωβρίου κάνουν απόβαση και αιχμαλωτίζουν όλο το βρετανικό τάγμα

με τον οπλισμό του. Χάνεται για τους Συμμάχους και το μοναδικό, υποτυπώδες έστω, αεροδρόμιο που διέθεταν και αναγκάζονται τα αντιτορπιλικά να παραμένουν στο Αιγαίο μόνο τη νύχτα.

Την 5η Οκτωβρίου αποσύρονται οι βρετανικές δυνάμεις από την Κάλυμνο και την επομένη καταλαμβάνεται το νησί από τους Γερμανούς.

Οι γερμανικοί βομβαρδισμοί συνεχίζονται ανελλιπώς. Τη 10η Οκτωβρίου οι ιταλικές πυροβολαρχίες της Λέρου αρχίζουν παρενοχλητικό βομβαρδισμό της Καλύμνου και την επομένη οι Βρετανοί εγκαταλείπουν τη Σύμη.

Βρετανικό υποβρύχιο την 15η Οκτωβρίου επιτίθεται στα πλοία Καρί και Τραπανά που μεταφέρουν στην Κω,

Ρίψη Γερμανών αλεξιπτωτιστών. Από το βιβλίο 52 μέρες 1943

Γερμανοί αλεξιπτωτιστές εν ώρα μάχης στη Λέρο. Από το βιβλίο 52 μέρες 1943

προοριζόμενους για Λέρο, 1.000 Γερμανούς στρατιώτες. Το Καρί βυθίζεται με 510 άνδρες.

Την 20ή του ίδιου μήνα δύναμη 114 ανδρών του Ιερού Λόχου και 200 αλεξιπτωτιστών υπό τον συνταγματάρχη Χριστόδουλο Τσιγάντε καταλαμβάνει τη Σάμο με τη βοήθεια των ιταλικών δυνάμεων και Βρετανών κομάντος. Μετά δυο ημέρες οι Γερμανοί καταλαμβάνουν την Αστυπάλαια και την 25η Οκτωβρίου βυθίζουν στο Λακκί δύο ιταλικά торπιλοβόλα.

Η μάχη της Λέρου

Τις πρώτες ημέρες του Νοεμβρίου

αναλαμβάνει διοικητής της Λέρου ο Βρετανός στρατηγός Τίλνεί και την 8η του μηνός φθάνει ένα τρίτο βρετανικό τάγμα. Η δύναμη του νησιού τώρα είναι 8.000 Ιταλοί, περίπου 3.800 Βρετανοί και 10.979 Λέριοι.

Χαράματα της 12ης Νοεμβρίου γερμανικές δυνάμεις υπό τον υποστράτηγο Μίλερ αρχίζουν, κάτω από καλές καιρικές συνθήκες, την απόβαση σε τέσσερις ακτές του νησιού, υποστηριζόμενες αποτελεσματικά από τη γερμανική αεροπορία που κυριαρχούσε στην περιοχή. Το απόγευμα η κατάσταση επιδεινείται για τους αμυνόμενους με τη ρίψη Γερμανών αλεξι-

πτωτιστών στο στενό κεντρικό λαιμό του νησιού, κάτι που δεν ήταν αναμενόμενο λόγω της ιδιομορφίας του εδάφους. Το βράδυ ο Βρετανός στρατηγός σχεδιάζει να αντεπιτεθεί, για διάφορους όμως λόγους η ενέργεια αναβάλλεται. Ζητάει ενισχύσεις από τη Σάμο, αλλά λόγω ελλείψεως μεταφορικών μέσων δεν μπορούν να φθάσουν στη Λέρο. Το αντιτορπιλικό Πίνδος τη νύχτα παραπλέοντας τις ακτές του νησιού βομβαρδίζει κατεχόμενες εχθρικές θέσεις. Στις 07.00 της επομένης παρά τον ισχυρό άνεμο γίνεται και νέα ρίψη αλεξιπτωτιστών. Ο Ιταλός ναύαρχος Μασκέρπα ζητεί και αυτός ενισχύσεις από τη Σάμο, ενώ ο Τίλνεί αντεπιτίθεται τη 15η, αλλά οι Γερμανοί κατορθώνουν να προχωρήσουν από ανατολικά και βόρεια καταλαμβάνοντας αρκετές θέσεις. Τη νύχτα της 15ης Νοεμβρίου καταλαμβάνουν το ενετικό φρούριο του νησιού, ενώ δυο βρετανικά αντιτορπιλικά βομβαρδίζουν τις νέες θέσεις των Γερμανών στον κεντρικό τομέα. Το πρωί της 16ης η κατάσταση είναι πλέον μη αναστρέψιμη για τους αμυνομένους. Οι Γερμανοί στις 12.30 ζητούν την παράδοση των ιταλικών δυνάμεων, η διοίκησή τους όμως αρνείται. Τελικά στις 17.30 δίνεται διαταγή από τους Βρετανούς να σταματήσει κάθε πολεμική δραστηριότητα.

Οι απώλειες στη Μάχη της Λέρου είναι: Βρετανοί: 250 νεκροί, 3.200 αιχμάλωτοι και 250 διαφυγόντες, Ιταλοί: 400 νεκροί –12 αξιωματικοί εκτελέστηκαν– 5.321 αιχμάλωτοι και περίπου 2.000 διαφυγόντες, Γερμανοί: 520 νεκροί. Κάτοικοι Λέρου: 15 νεκροί, 164 αγνοούμενοι.

Ακολούθως, οι Γερμανοί μεταφέρουν τους αιχμαλώτους μεταξύ των οποίων και τον στρατηγό Τίλνεί στην Ελλάδα, και από εκεί σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως της Γερμανίας και της Πολωνίας. Ο ναύαρχος Μασκέρπα μεταφέρεται στην Πάρμα της Ιταλίας, περνάει από ειδικό δικαστήριο, καταδικάζεται σε θάνατο και εκτελείται την 24η Μαΐου 1944.

Μετά την πτώση της Λέρου, η με περιορισμένα μέσα αναληφθείσα από τους Συμμάχους επιχείρηση των Δωδεκανήσων είχε μοιραία τερματιστεί. Άμεση συνέπεια ήταν η εκκένωση της Σάμου στις 22 Νοεμβρίου 1943 από τον Ιερό Λόχο και τους Βρετανούς κο-

μάντος μετά τη γερμανική επίθεση της 19ης Νοεμβρίου. Μαζί με τους στρατιώτες μεταφέρονται στην απέναντι τουρκική ακτή 12.300 Έλληνες πρόσφυγες και 8.000 Ιταλοί. Στις 28 Νοεμβρίου αποχωρούν οι Βρετανοί και από το τελευταίο νησί, το Καστελλόριζο.

Ένα όνειρο που έσβησε άδοξα

Η επιχείρηση των Δωδεκανήσων ήταν οδυνηρή για τις βρετανικές ναυτικές δυνάμεις. Έχασαν 5 αντιτορπιλικά (Panther, Eclipse, Dulverton, Hurworth, Intrepid), 1 υποβρύχιο και 10 μικρότερα περιπολικά και ναρκαλιευτικά. Τέθηκαν για πολύ χρόνο εκτός μάχης λόγω σημαντικών βλαβών 4 καταδρομικά (Carlisle, Penelope, Sirius, Aurora) και 2 αντιτορπιλικά (Rockwood, Belvoir).

Από ελληνικής πλευράς απωλέσθηκε η Βασ. Όλγα και σοβαρότατες ζημιές έπαθε ο Αδρίας, ο οποίος ύστερα από συγκλονιστικές προσπάθειες κατάφερε να επαναπλεύσει στην Αλεξάνδρεια, αλλά οι ζημιές του δεν ήταν επισκευάσιμες και θεωρήθηκε «ολική απώλεια». Οι Βρετανοί έχασαν 4.800 στρατιώτες, οι περισσότεροι από τους οποίους συνελήφθησαν αιχμάλωτοι. Σημαντικές απώλειες είχε και η RAF, που έχασε 115 αεροσκάφη. Οι απώλειες των Γερμανών, αρκετά σημαντικές, έφθασαν περί τους 4.000 άνδρες, δεκάδες αεροσκάφη, 12 μεταφορικά πλοία και περισσότερα από 20 περιπολικά, αποβατικά και άλλα μικρότερα πολεμικά σκάφη.

Ο Τσόρτσιλ με την ορμητική και ριψοκίνδυνη ιδιοσυγκρασία του ξεκίνησε την οδυνηρή περιπέτεια των Δωδεκανήσων θέλοντας να εξασφαλίσει με κάθε θυσία τη βρετανική επιρροή και παρουσία στην Ελλάδα, την οποία θεωρούσε συνδετικό κρίκο στο δρόμο της Βρετανίας προς την Ινδία. Πίστευε, επίσης, ότι κατέχοντας αυτά τα νησιά, θα εξανάγκαζε την Τουρκία να βγει στον πόλεμο στο πλευρό των Συμμάχων και θα επέτρεπε στο Βρετανικό Στόλο να περάσει από τα Δαρδανέλλια στον Εύξεινο. Από εκεί θα έκανε απόβαση στις εκβολές του Δούναβη και ταυτόχρονα με δυνάμεις κομάντος θα επιχειρούσε να κυριαρχήσει στη ΝΑ Ευρώπη, προτού κατέβουν οι Σοβιετικοί. Για την επιχείρηση, όμως, αυτή χρειαζόταν αεροπορία και αποβατικά σκάφη που η διοίκηση

της Μέσης Ανατολής δεν διέθετε. Με μεγάλη επιμονή ο Τσόρτσιλ ζήτησε τέτοιες δυνάμεις από τον Ρούσβελτ και τον Αϊζενχάουερ, έστω και εις βάρος της επιχείρησης Oberlord (απόβαση στη Νορμανδία). Την 7η Οκτωβρίου 1943 στέλνει μακροσκελές τηλεγράφημα στον Ρούσβελτ, ζητώντας ενισχύσεις για να συνεχίσει τις επιχειρήσεις στα Δωδεκάνησα και να καταλάβει τη Ρόδο. Ο Ρούσβελτ απαντά ότι ο Αϊζενχάουερ αντιτίθεται σε οποιοδήποτε αντιπερισπασμό που θα χειρότερευε τη θέση των συμμαχικών στρατευμάτων που μάχονταν στην Ιταλία ή που θα ανέβαλε το άνοιγμα του δεύτερου μετώπου. Αντηλλάγησαν και άλλα τηλεγραφήματα μεταξύ των δυο ανδρών και ο Αϊζενχάουερ συναντήθηκε με τον Ουίλσον στην Τύνιδα, αλλά οι Αμερικανοί παρέμειναν αμετάπειστοι. Τις ημέρες αυτές οι Γερμανοί είχαν ενισχύσει τις δυνάμεις τους στην Ιταλία και η συμμαχική προέλαση προς τη Ρώμη δεν ήταν και τόσο εύκολη υπόθεση. Στα απομνημονεύματά του ο Τσόρτσιλ εκφράζεται εναντίον του Αϊζενχάουερ, τον οποίον θεωρεί υπεύθυνο για την αποτυχία του αυτή. Αυτή ήταν, γράφει, η οξύτερη διαφορά που είχε ποτέ με τον Αϊζενχάουερ και καταλήγει: «Θα ήταν μολταυτά τόσο εύκολο, τόσο ανέξοδο, να αποκτήσουμε την κυριαρχία του Αιγαίου και πολύ πιθανό την προσχώρηση της Τουρκίας πλάι στους καρπούς της εκστρατείας της Ιταλίας, αν δεν είχαμε να αντιμετωπίσουμε τη στενοκέφαλη αντίδραση ορισμένων υφισταμένων».

Η τόσο πρόχειρα οργανωθείσα επιχείρηση στα Δωδεκάνησα έχει πολλούς επικριτές. Ακόμα και από την πλευρά των Βρετανών. Ο διαπρεπής Βρετανός ναυτικός ιστορικός, ο Ταφρέλ, γράφει: «Η διατήρηση των βρετανικών στρατευμάτων (σ.σ. στη Λέρο) ενέπλεξε, κατά τους δυο επόμενους μήνες, το Ναυτικό σε μια σειρά εξαιρετικά παρακεκινδυνευμένων επιχειρήσεων, όμοιαι των οποίων είχαν να γίνουν από της εποχής της Μάχης της Κρήτης και του Τομπρούκ».

Ήταν κοινό μυστικό τότε στα Ναυτικά που δρούσαν στη Μεσόγειο ότι οι Ναύαρχοι είχαν αντίθετη γνώμη, λόγω της παντελούς έλλειψης φίλιας αεροπορίας, αλλά αναγκάστηκαν να δεχθούν τις απόψεις των

Στρατηγών, κατόπιν επεμβάσεως των κυβερνήσεων.

Παρά τις θυσίες των συμμαχικών δυνάμεων στο Αιγαίο, τα Δωδεκάνησα και τα άλλα νησιά του Αιγαίου θα μείνουν στα χέρια των Γερμανών μέχρι το τέλος του πολέμου, στην πορεία του οποίου ασφαλώς και δεν έπαιξαν κανένα ρόλο.

Η έκβαση του πολέμου κρίθηκε σε άλλα μέτωπα.

Τα ελληνικά πληρώματα και τα στρατεύματα πολέμησαν στα Δωδεκάνησα με απaráμιλλη αυτοθυσία και ηρωισμό, πιστεύοντας στο τρόπαιο της νίκης που θα ήταν η απελευθέρωση των σκλαβωμένων αδελφών και η Ένωση των δώδεκα νησιών με τη μητέρα πατρίδα. Η ηρωική, όμως, αυτή προσπάθεια δεν έφερε τότε άμεσο αποτέλεσμα. Ήταν, όμως, μια υποθήκη για το μέλλον, που δεν άργησε να πραγματοποιηθεί μεταπολεμικά. Άλλωστε, αυτό ήταν και το μόνο πρακτικό όφελος της Ελλάδος από τον πόλεμο για τις θυσίες που είχε προσφέρει.

Το βροντερό «παρών» του Ελληνικού Ναυτικού στην τελευταία μεγάλη μάχη που έγινε στον ελληνικό χώρο, στα νερά του Αιγαίου, και η θυσία των ανδρών της Βασ. Όλγας και του Αδρία, θα θυμίζουν το φόρο αίματος του Έλληνα ναύτη σε μια από τις πιο ωραίες σελίδες της ναυτικής μας Ιστορίας! Τους νεκρούς αυτούς θα πρέπει να θυμόμαστε και να τιμούμε με σεβασμό, διότι «Οι νεκροί πεθαίνουν μόνον όταν τους ξεχνούν»!

Βιβλιογραφία

1. Τούμπας Ιωάννης: αντιναύαρχος (εα) ΠΝ: «Εχθρός εν όψει», έτος 1987
2. Εκδόσεις Δαρέμα «Εικονογραφημένη ιστορία του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου»
3. Μεταλληνός Κωνσταντίνος: αντιναύαρχος (εα) ΠΝ «Βασ. Όλγα. Ένα αντιτορπιλικό στη δίνη του πολέμου», έτος 1996.
4. Φωκάς Δημήτριος: αντιναύαρχος (εα) ΠΝ «Έκθεση επί της δράσεως του ΒΝ κατά τον πόλεμο 1940-1944», έτος 1954
5. ΓΕΣ/ΔΙΣ: «Ευρετήριο πολεμικών γεγονότων του ελληνικού έθνους» έτος 1989
6. Εκδόσεις Καστανιώτη: «Το αντιτορπιλικό Βασ. Όλγα και η Μάχη της Λέρου», έτος 2004
7. Κύρου Αχιλλεύς: «Βασ. Όλγα, Ιστορία ενός αντιτορπιλικού», έτος 1946
8. Περιοδικό «Ναυτική Ελλάς»